MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ MUISTIO LIITE 1
Neuvotteleva virkamies 12.5.2020
Juha Vanhatalo

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI MAATALOUDEN ALKUTUOTANNON YRITYSTEN VÄLIAIKAISESTA TUKEMISESTA

1. Tausta

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala tukee maaseudulla harjoitettava maa- metsä- ja kalatalouden ulkopuolista yritystoimintaa normaalioloissa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 toimenpiteillä. Nämä toimenpiteet ovat EU:n osaksi rahoittamaa tukea, joka on tarkoitettu kehittämistoimintaan, jolla on omat erilliset tavoitteensa. Tuki ei tarjoa tarkoituksenmukaisia ratkaisuja yrityksille covid-19 -epidemian poikkeusoloissa.

Maatalouden alkutuotannon yritystoimintaa harjoittavilla maaseutuyrityksillä covid-19 -epidemian vaikeudet ovat ja tulevat olemaan vähintään samanlaisia kuin muillakin yrityksillä, joiden tilanteen helpottamiseksi on jo suunnattu julkista rahoitusta. ELY-keskusten ja muiden rahoittajatahojen lisärahoitus covid-19 -epidemian johdosta ei kuitenkaan kata kaikkien toimialojen yrityksiä.

Maatalouden alkutuotannon yrityksissä, joissa tuotteiden myynti on tehty suoraan, ongelmat ovat tulleet nopeasti esiin. Valmiiksi rajallisen asiakaskunnan johdosta tilanne on kriittinen suoraan tilalta ravintoloihin myyneillä tiloilla ja muilla sellaisilla kannattavan toiminnan edellytykset omaavilla tiloilla, jotka harjoittavat sellaista maataloustuotantoa, jonka markkinat ovat olennaisesti supistuneet tai loppuneet kokonaan covid-19 epidemian johdosta tai sellaista suoramyyntiä itse tuottamiensa tuotteiden osalta, joiden edelleen markkinointi on covid-19 epidemian johdosta estynyt ja tuotteelle ei ole vaihtoehtoista markkinaa.

Maa- ja metsätalousministeriö on selvittänyt kohderyhmiä, jotka ovat jääneet joko kokonaan tai osittain nykyisten kriisitoimenpiteiden ulkopuolelle.

Keskeisiksi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan kuuluviksi kohderyhmiksi on tunnistettu maatilakytkentäinen yritystoiminta sekä maataloustuotteiden jalostusta ja kaupan pitämistä harjoittavat mikroyritysten kokoluokkaan kuuluvat yritykset, joiden lisäksi varsinaiset maatalouden alkutuotantoa harjoittavat yritykset ovat edellä mainituissa markkinoiden oleellisen supistumisen tai loppumisen taikka suoramyynnin estymisen johdosta vastaavissa vaikeuksissa kuin muutkin yritykset. Kantar TNS Oy:n tekemän Maatilojen kehitysnäkymät 2025 -tutkimuksen mukaan maatiloista 3 000 harjoitti suoramyyntiä.

Edellä mainituille tunnistetuille kohderyhmille suunnattavan väliaikaisen avustuksen tarkoituksena on yritysten maksuvalmiuden turvaaminen covid-19 -epidemiasta johtuvien merkittävien markkina- ja tuotantohäiriöiden aiheuttaman taloudellisen tilanteen heikentymisen vuoksi. Tuella ehkäistäisiin negatiivisia taloudellisia ja työllisyysvaikutuksia, jotta yritykset voivat sopeutua tilanteeseen ja jatkaa toimintaansa kannattavasti kriisin jälkeen.

Maa- ja metsätalousministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön työnjako yritysrahoituksessa

Edellä mainitut kohderyhmät eivät voi saada työ- ja elinkeinoministeriö hallinnonalaan kuuluvaa yrityksen kehittämisavustusta, jota myönnetään ELY-keskuksista. Valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annetun lain (9/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan avustusta ei voida myöntää kalatalouteen, maatalouteen eikä metsätalouteen. Avustusta ei voida myöntää myöskään

maataloustuotteiden jalostukseen ja kaupan pitämiseen. Kyseinen toimialarajoitus on voimassa normaalioloissa ja koskee myös väliaikaisesti myönnettävää yrityksen kehittämisavustusta markkina- ja tuotantohäiriötilanteessa, josta on säädetty valtioneuvoston asetuksessa valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen väliaikaisesta muuttamisesta (178/2020).

Työ- ja elinkeinoministeriön rahoitus on mahdollista kaikkien muiden toimialojen yrityksille, paitsi päätoimialaltaan maataloutta, metsätaloutta ja kalataloutta sekä maataloustuotteiden jalostusta harjoittaville yrityksille. Poikkeusrahoitus on määritelty koskemaan enintään 5 henkilöä työllistäviä yrityksiä.

Business Finland on tehnyt työ- ja elinkeinoministeriön kanssa työnjaon, jossa se ei myönnä liiketoiminnan kehitysrahoitusta häiriötilanteissa (esiselvitys ja kehittämisrahoitus) alle 6 työntekijää työllistäville yrityksille. Kummallakaan rahoituksella ei tueta yksinyrittäjiä eikä Business Finland tue toiminimiyrittäjiä eikä päätoimialaltaan maataloutta harjoittavia yrityksiä.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriössä on suuntaamassa kuntien kautta rahoitusta päätoimisille yksinyrittäjille. Valtioneuvosto on 8.4.2020 hyväksynyt yksinyrittäjien tukemiseen tarkoitetuista valtionavustuksista kunnille annetun valtioneuvoston asetuksen (199/2020). Kyseiseen rahoitukseen sovellettava vähämerkityksistä tukea (de minimis –tuki) koskeva komission asetus (EU) N:o 1407/2013 sisältää toimialarajoitteita, joiden mukaan tukea voidaan myöntää kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta maatalouden alkutuotantoa sekä kalastus- ja vesiviljelyä. Lisäksi maataloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen alalla toimiviin yrityksiin asetusta sovelletaan rajoitetusti.

Koska covid-19 -epidemian kestoa ei voida ennakoida, on tässä esitetyt toimet tarkoitettu väliaikaisiksi toimenpiteiksi kriisiin. Siltä osin kuin kyse on maatilakytkentäinen yritystoiminta sekä maataloustuotteiden jalostusta ja kaupan pitämistä harjoittavat mikroyritysten kokoluokkaan kuuluvat yritykset niistä on jo erillisessä maaseudun yritysten väliaikaisesta tuesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetty vastaavista toimenpiteistä kuin nyt esitetään säädettäväksi maatalouden alkutuotannon yritysten osalta.

Uusi tuki maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaiseksi tukemiseksi

Covid-19 -epidemian maatalouden alkutuotannon yrityksille aiheuttamien taloudellisten haittavaikutusten hillitsemiseksi on arvioitu tarpeelliseksi antaa valtionavustuslain nojalla uusi määräaikainen valtioneuvoston asetus maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaisesta tukemisesta.

Tavoitteena on maksuvalmiuden turvaaminen covid-19 -epidemiasta johtuvien merkittävien markkina- ja tuotantohäiriöiden aiheuttaman taloudellisen tilanteen heikentymisen vuoksi niille maatalouden alkutuotannon yrityksille, joiden markkinat ovat olennaisesti supistuneet tai loppuneet kokonaan covid-19 epidemian johdosta tai jotka harjoittavat sellaista suoramyyntiä itse tuottamiensa tuotteiden osalta, joiden edelleen markkinointi on covid-19 epidemian johdosta estynyt jonka lisäksi tuotteelle ei ole vaihtoehtoista markkinaa. Näille yrityksille suunnattu avustus turvaa osaltaan ruokajärjestelmän toimivuutta ja omavaraisuutta.

Avustusta on tarkoitus myöntää hakijalle, joka ei ollut vaikeuksissa oleva yritys jo 31.12.2019, mutta jolle on aiheutunut todennettavissa olevia ongelmia nimenomaan covid-19 epidemian vuoksi

tämän jälkeen. Avustuksen määrä olisi vähintään 5 000 euroa ja enintään 10 000 euroa enintään 6 kuukauden ajanjaksolle. Avustusta voitaisiin maksaa 80 % tuen perusteena olevista yrityksen perustelluista tarpeista. Avustusta myönnettäisiin komission covid-19 -epidemiaa koskeviin tilapäisiin puitteisiin perustuen.

Edellytyksenä on, että tuen kohteena olevasta yritystoiminnasta saatavalla yritystulolla on olennainen merkitys hakijan tuloihin ja toimeentuloon kokonaisuutena arvioiden. Yrityksen saama muu julkinen tuki ja rahoitus otettaisiin huomioon ja sovitettaisiin yhteen muihin tukiin mahdollisten päällekkäisten tukien välttämiseksi ja avustuksen tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi ja hakemusten priorisoinnissa.

Avustus haettaisiin sähköisesti ELY-keskuksista.

Koska covid-19 –epidemia vaikuttaa haitallisesti yritysten toimintaan jo nyt, on tarpeen saada asetus voimaan mahdollisimman pikaisesti.

Maatalouden ja maaseudun yritystoiminnan toimintaedellytysten turvaaminen (mom. 30.10.44)

Valtion toisessa lisätalousarviossa vuodelle 2020 on maaseudun yritysten valtionavustukselle osoitettu momentille 30.10.44 siirtomäärärahana 30 miljoonaa euroa maa- ja puutarhatalouteen liittymättömän maaseudun yritystoiminnan ja maa- ja puutarhatalouden toimintaedellytysten turvaamiseen. Momentille varatusta määrärahasta 5 miljoonaa euroa on tarkoitus kohdistaa maa- ja puutarhatalouden yrityksille. Nyt annettavalla valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin maa- ja puutarhatalouden alkutuotannossa toimiville yrityksille myönnettävästä tuesta. Maa- ja puutarhatalouteen liittymättömän yritystoimintaan suunnattavan tuen tarkemmista ehdoista säädetään erillisellä valtioneuvoston asetuksella.

Siirtomäärärahalla mahdollistetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille mahdollisuus myöntää avustuksia, joiden avulla pyritään minimoimaan covid-19-epidemian aiheuttaman markkina- ja tuotantohäiriön haitallisia vaikutuksia niille maatalouden alkutuotannon yrityksille, joiden markkinat ovat olennaisesti supistuneet tai loppuneet kokonaan covid-19 epidemian johdosta tai jotka harjoittavat sellaista suoramyyntiä itse tuottamiensa tuotteiden osalta, joiden edelleen markkinointi on covid-19 epidemian johdosta estynyt ja tuotteelle ei ole vaihtoehtoista markkinaa.

Kalatalouden yritysten osalta on valmisteille erillinen tukijärjestelmä.

Asetuksen soveltaminen Ahvenanmaan maakunnassa

Valtioneuvosto on todennut 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että Suomessa vallitsevat valmiuslain (1552/2011) 3 §:n 3 ja 5 kohdassa tarkoitetut poikkeusolot. covid-19 -epidemiassa on kyse vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavasta hyvin laajalle levinneestä vaarallisesta tartuntataudista.

Säädettäviksi ehdotettava avustus ovat suoraan poikkeusoloista johtuva ja sen vuoksi sen on poikkeuksellisesti katsottava valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi, mutta normaalioloissa nämä asiat ovat edelleen Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 15 §:n nojalla maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvaa maa- ja metsätalouden sekä maataloustuotannon ohjaamisen alaa.

Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat valmiutta poikkeusolojen varalta. Valmiuslaki ja sen nojalla annetut

säädökset ovat siten voimassa myös Ahvenanmaalla, vaikka itsehallintolain tai maakuntalainsäädännön nojalla samoja tehtäviä eivät kaikilta osin hoida vastaavat viranomaiset kuin valtakunnassa eikä maakunnan ao. lainsäädännön sisältö kaikilta osin vastaa valmiuslaissa ja käyttöönottoasetuksessa mainittujen valtakunnan lakien sisältöä."

Itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu: "Valmiuslainsäädäntö poikkeusolojen varalta kuuluu niin ehdotuksen kuin voimassa olevan itsehallintolainkin mukaan valtakunnan lainsäädäntöelimille. Säännös koskee kuitenkin vain sellaista varsinaista poikkeuslainsäädäntöä, jossa poikkeuksellisissa olosuhteissa puututaan kansalaisten perusoikeuksiin tai säännöstellään elinkeinoelämää perinpohjaisesti. Kohdan piiriin ei kuulu esimerkiksi elinkeinoelämän sääntely normaalioloissa sattuvien tuotannon häiriöiden johdosta."

Pandemia on sisällytetty poikkeusoloperusteeksi nykyiseen valmiuslakiin. Itsehallintolaki säädettiin aikaisemman valmiuslain (1080/1991) ollessa voimassa eikä tämän poikkeusoloperusteen soveltamista ja tästä tulevia vaikutuksia maakunnassa ole sen vuoksi nimenomaisesti huomioitu itsehallintolain perusteluissa.

2. Ehdotetun asetuksen sisältö

Ehdotetaan annettavaksi uusi valtioneuvoston asetus maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaisesta tukemisesta.

1 § Soveltamisala

Ehdotettua valtioneuvoston asetusta sovellettaisiin väliaikaisen valtionavustuksen myöntämiseen maatalouden alkutuotannon yrityksille Manner-Suomessa ja Ahvenanmaan maakunnassa. Maatalouden alkutuotannon yrityksillä tarkoitettaisiin tässä yhteydessä maa- ja puutarhatalouden alan alkutuotantoa harjoittavia yrityksiä, eli yrityksiä, jotka tuottavat SEUT-sopimuksen liitteessä I lueteltuja tuotteita, lukuun ottamatta kalastus- ja vesiviljelyalan tuotteita. Avustuksella tarkoitetaan valtionavustuslain nojalla myönnettäviä harkinnanvaraisia avustuksia. Valtionavustuslain 1 §:n 2 momentin mukaan kyseistä lakia sovelletaan valtion talousarvioon otetusta määrärahasta tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varoista myönnettävään valtionavustukseen. Koska nyt myönnettävä avustus johtuu koko Suomessa covid-19 -epidemian vuoksi vallitsevista poikkeusoloista, sovellettaisiin asetusta myös Ahvenanmaan maakunnassa. Normaaliolosuhteissa maa- ja metsätalous sekä maataloustuotannon ohjaaminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) perusteella Ahvenanmaan toimivaltaan.

Valtion talousarvioon on vuoden 2020 toisessa lisätalousarviossa otettu uusi määräraha maaseudun yritysten väliaikaiseen tukemiseen joka kattaa myös maa- ja puutarhatalouden eli maatalouden alkutuotannon yritykset. Momentille varatusta määrärahasta 5 miljoonaa euroa käytettäisiin tämän asetuksen mukaiseen tarkoitukseen.

2 § Avustuksen tarkoitus

Avustuksella täydennettäisiin maatalouden alkutuotannon yrityksille covid-19 -epidemian takia suunnattavia yritystukia sellaisten taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden yritysten osalta, jotka ovat jääneet tai olisivat vaarassa jäädä muiden yrityksille suunnattavien kriisitukien ulkopuolelle.

Avustus suunnattaisiin maatalouden alkutuotannon alalla toimivalle yritykselle, jonka taloudellinen tilanne on merkittävästi heikentynyt covid-19 –epidemian johdosta. Pykälässä

määriteltäisiin myös mitä tarkoitetaan maatalouden alkutuotannon alalla toimivalla yrityksellä. Valtioneuvoston asetuksessa käytettäisiin määritelmää, joita on jo aiemmin käytetty tuen kohteena olevista yrityksistä. Maatalouden alkutuotannon yrityksellä maa- ja puutarhatalouden alan alkutuotantoa harjoittavia yrityksiä, eli yrityksiä, jotka tuottavat SEUT-sopimuksen liitteessä I lueteltuja tuotteita, lukuun ottamatta kalastus- ja vesiviljelyalan tuotteita.

Avustuksen tarkoituksena on kohdeyritysten maksuvalmiuden turvaaminen poikkeustilanteessa, jossa covid-19 –epidemia on synnyttänyt markkina- ja tuotantohäiriöitä ja siten aiheuttanut yrityksille taloudellisen tilanteen nopean heikentymisen.

3 § Valtionapuviranomainen

Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) toimisi valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 3 §:ssä säädetään ELY-keskusten toimialasta ja tehtävistä. ELY-keskusten tehtäviin kuuluu yrittäjyyden ja elinkeinotoiminnan edistäminen sekä maatilatalous ja maaseudun kehittäminen, mitä nyt säädettävä valtionavustus koskisi.

Lisäksi valtion talousarvion tilijaottelussa ELY-keskus on merkitty viranomaiseksi, joka tekee maaseudun yritysten väliaikaista tukea koskevat myöntö- ja maksupäätökset.

Toimivaltainen ELY-keskus olisi se, jonka alueella on yrityksen kotipaikka

Valtioneuvosto on todennut 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että koko Suomessa vallitsee covid-19 –epidemian vuoksi poikkeusolot. Koska maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikainen avustus liittyy Suomeen julistettuun poikkeusoloihin, sovelletaan asetusta myös Ahvenenmaalla.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun asetuksen (1373/2018) 3 §:n 2 kohdan mukaan:

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa on elinkeinot, työvoima ja osaaminen -vastuualue, jonka tehtäviä hoidetaan viraston toimialueella ja Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuulumattomien tehtävien osalta Ahvenanmaalla. Toimivaltaisen valtionapuviranomainen Ahvenanmaan osalta on Varsinais-Suomen ELY-keskus.

4 § Avustuksen myöntämisen edellytykset

Avustuksen saajilta edellytettäisiin 1 momentissa, että ne ovat kohdanneet taloudellisia haasteita covid-19 -epidemian vuoksi. Avustusta voitaisiin myöntää 4 §:ssä määritellyille maatalouden alkutuotannon yrityksille. Avustuksen saajilta edellytettäisiin, että niillä on kannattavan toiminnan edellytykset ja että ne eivät ole olleet taloudellisissa vaikeuksissa jo 31.12.2019. Taloudellisten vaikeuksien aiheutuminen covid-19 –epidemian seurauksena on tuen myöntämisen edellytyksenä. Taloudellisten vaikeuksien arviointiajankohta perustuu komission väliaikaisten valtiontukipuitteissa määriteltyyn ajankohtaan.

Tukea ei myönnettäisi yritykselle, joka olisi jo muusta kuin covid-19 –epidemiasta johtuvista syistä taloudellisissa vaikeuksissa. Tuen myöntämisen edellytyksenä olisi myös, että tuensaajalla on edellytykset normaaleissa olosuhteissa kannattavaan toimintaan.

Avustusta voitaisiin myöntää maatalouden alkutuotannon yrityksille, joiden markkinat ovat olennaisesti supistuneet tai loppuneet kokonaan covid-19 epidemian johdosta tai jotka harjoittavat sellaista suoramyyntiä itse tuottamiensa tuotteiden osalta, joiden edelleen markkinointi on covid-19 epidemian johdosta estynyt jonka lisäksi tuotteelle ei ole vaihtoehtoista markkinaa. Olennaisella supistumisena voidaan tyypillisesti pitää yli 30 %:n supistumista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että avustusta ei myönnetä yritykselle, joka on oikeutettu saamaan maaseudun yritysten väliaikaisesta tuesta annetun valtioneuvoston asetuksen (xxx/2020) mukaista avustusta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin edellytykseksi tuen myöntämiselle, että tuen kohteena olevalla yritystoiminnalla on avustuksensaajalle olennainen taloudellinen merkitys. Arvioitaessa olennaisuutta yritykseltä edellytettäisiin vähintään 10 000 euron vuosiliikevaihtoa.

Momentissa 4 säädettäisiin avustuksen myöntämisen edellytyksenä olevasta selvityksestä. Tuensaajan olisi tukea hakiessaan esitettävä selvitys yritystoiminnan heikentymisestä. Lisäksi tuensaajan olisi esitettävä suunnitelma yrityksen talouden vakauttamisesta lyhyellä aikavälillä. (esim. lomautukset, lainojen lyhennysvapaat, vuokrahelpotukset) Selvitys voi olla yrityksen ulkopuolisen asiantuntijan laatima, mutta se ei ole tuen myöntämisen edellytys. Tuen myöntämisen kannalta olisi tärkeintä, että tuen myöntämisen kannalta olennaiset tiedot käyvät ilmi selvityksestä. Lisäksi selvityksessä tulisi esittää, miten momenteissa 1 ja 3 säädettävät edellytykset täyttyvät.

Kun avustuksensaaja harjoittaa myös muuta kuin maataloutta edellytettäisiin 5 momentissa, että maatalouden alkutuotannon yritystoiminnan tulot ovat erotettavissa muusta yritystoiminnasta. Tämä on edellytyksenä, että tuki voidaan myöntää tukeen sovellettavien valtiontukisääntöjen mukaisesti.

Momentissa 6 säädettäisiin myönnettävän tuen suhteesta muihin samaan tarkoitukseen myönnettyihin tukiin. Jos tuensaaja on saanut muuta avustusta samaan tarkoitukseen, maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaista tukea ei voitaisi tuensaajalle myöntää myöskään valtiontukisäännöistä johtuvien tuen kasautumista koskevien säännösten vuoksi. Tämä rajoitus ei kuitenkaan koske yrityksen eri aikaan toteuttamia peräkkäisiä toimenpiteitä. Rajoitus ei myöskään koske normaaleja maa- ja puutarhatalouden tulotuki-tyyppisiä tukimuotoja sekä valtiontakauksista maatilojen maksuvalmiuslainoille annetun lain (232/2019) mukaista tukea, jotka on tyhjentävästi lueteltu kyseisessä kohdassa.

Avustus olisi aina harkinnanvaraista. ELY-keskus arvioisi hakemusten perusteella ja muuhun parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen tuen myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden. Hakijalle ei syntyisi tämän vuoksi subjektiivista oikeutta avustukseen, vaikka se täyttäisi tuen edellytykset. Avustuksen tulee täyttää myös valtionavustuslain 7 §:ssä säädetyt valtionavustuksen myöntämisen yleiset edellytykset. Kyseisen säännöksen mukaan yhtenä edellytyksenä on, että valtionavustuksen myöntämistä on pidettävä tarpeellisena valtionavustuksen hakijan saama muu julkinen tuki sekä valtionavustuksen kohteena olevan hankkeen tai toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen. Valtionavustuslain 7 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (HE 63/2001 vp) todetaan, että perustana valtionavustuksen myöntämisen tarpeellisuutta koskevalle arvioinnille on valtionavustuksen hakijan oma rahoitusasema. Samoin mainituissa säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että valtionavustuksen tarpeellisuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös hakijan mahdollisuudet saada muista yksityisistä varoista rahoitusta toimintaan tai hankkeeseen ja että tällöin voidaan tarvittaessa arvioida muun muassa hakijaa lähellä olevien muiden yhteisöjen ja säätiöiden varat ja niistä haettuun tarkoitukseen mahdollisesti saatavilla oleva rahoitus. Esityksessä

katsotaan, että ehdotetun avustuksen myöntämisen edellytykset ovat linjassa valtionavustuslain 7 §:n kanssa.

5 § Avustukseen sovellettavat valtiontukisäännöt

Pykälässä säädettäisiin avustusta myönnettäessä noudatettavista Euroopan unionin valtiontukisäädöksistä.
Covid-19 -epidemian vuoksi Euroopan komissio on 19.3.2020 antanut tiedonannon C(2020) 1863 koskien tilapäisiä puitteita valtiontukitoimenpiteille talouden tukemiseksi tämänhetkisessä covid-19-epidemiassa. Komission tiedonannossa mahdollistetaan muun muassa enintään 100 000 euron suuruinen tuki maatalouden alkutuotannon yritystä kohden. Tukea voidaan myöntää suorina avustuksina, takaisinmaksettavina ennakoina tai vero- tai maksuetuuksina. Jotta komission antamaa väliaikaista valtiontukisääntöä voitaisiin hyödyntää koronavirusepidemian aiheuttamassa kriisitilanteessa myös maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaisen tuen myöntämisessä, on tarpeen lisätä väliaikaisen valtiontukisäännön mukainen valtionavustus pykälässä säädettäviin vaihtoehtoisiin tukimuotoihin.

Tilapäisten valtiontukipuitteiden mukaisen tuen myöntämisen edellytyksenä on komission antama hyväksyntä Suomen valtiontukiohjelmalle. Suomi on saanut komissiolta väliaikaisten valtiontukipuitteiden mukaista koskevaa tukiohjelmaa koskevan myönteisen valtiontukipäätöksen SA.57231.
Koska komission tiedonannossa edellytetään tukitoimenpidettä koskevien tietojen julkistamista, on tarpeen ottaa pykälään myös informatiivinen maininta siitä, että sen estämättä, mitä muualla säädetään, salassa pidettäviä eivät ole sellaiset tämän tuen toimeenpanoon liittyvät asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, jotka on julkaistava komission tiedonannon perusteella

6 § Avustuskelpoinen toiminta ja hyväksyttävät menot

Avustusta voitaisiin myöntää vain yritystoiminnan jatkumisen turvaaviin välttämättömiksi arvioituihin menoihin. Välttämättömiä menoja olisivat sellaiset pääsääntöisesti yrityksen kiinteät menot, joita yritys ei kykene nopeasti poistamaan tai pienentämään, vaikka kysyntä ja kassavirta ovat nopeasti covid-19 –epidemian vuoksi laskeneet.

Esimerkiksi henkilöstökulut, vuokrakulut ja kiinteistökulut ovat tyypillisesti sellaisia kuluja, joiden pienentäminen nopeasti ei ole aina mahdollista. Selviytymissuunnitelman laatimisesta ulkopuoliselle asiantuntijalle maksettavat kustannukset olisivat myös hyväksyttäviä menoja. Lisäksi muut vastaavat yritystoiminnan turvaavat välttämättömiksi menoiksi voisivat olla hyväksyttäviä. Tällaisia menoja voisivat olla esimerkiksi sähkö- ja vakuutusmaksut. Saamatta jääneet tulot eivät kuulu tukikelpoisiin kustannuksiin.

Momentissa 3 säädettäisiin erikseen menoista, jotka eivät ole tukikelpoisia. Tällaisia menoja olisivat tuotantopanosten hankinta ja investoinnit.

7 § Avustuksen määrä

Momentissa 1 säädettäisiin avustuksen vähimmäis- ja enimmäismääristä. Pienin myönnettävä avustus olisi 5 000 euroa. Suurin myönnettävä avustus olisi enintään 10 000 euroa.

Avustuksen tukiprosentista säädettäisiin 2 momentissa. Tukiprosentti olisi 80 %, mikä vastaa myös ELY-keskusten valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annetun lain (9/2014) nojalla ja Business Finlandin myöntämissä avustuksissa käytettyä tukiprosenttia.

8 § Avustuksen hakeminen

Avustusta olisi mahdollista 1 momentin perusteella hakea vain sähköisestä tähän avustukseen tarkoitetusta verkkopalvelusta, joka olisi Hyrrä –tietojärjestelmä. Tämä mahdollistaisi hakemusten nopean toimittamisen ja käsittelemisen.

Valtionavustuslain 9 §:n 1 momentissa säädetään, että valtionavustusta haetaan kirjallisesti. Kirjallisen muodon vaatimus täyttyy valtionavustuslain 9 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla silloin, kun valtionavustusta haetaan käyttämällä sähköistä menetelmää, jos näin esitetty hakemus on tarvittaessa saatettavissa kirjalliseen muotoon. Hyrrä –tietojärjestelmään jätetty hakemus on mahdollista tarvittaessa saattaa kirjalliseen muotoon. Sähköisessä valtionavustuksen hakemisessa ja valtionavustuspäätöksen antamisesta tiedoksi sähköisillä menettelyillä säädetään sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003).

Maatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaisen tuen käsittelijät työskentelevät tällä hetkellä Covid-19 –epidemian suositusten vuoksi pääsääntöisesti etätöissä varsinaisen työpaikan ulkopuolella, minkä vuoksi paperisten hakemusten toimittaminen hidastaisi merkittävästi hakemusten käsittelyä sekä olisi vastoin Covid-19 –epidemiassa asetettuja suosituksia. Sen sijaan sähköisten hakemusten käsittely olisi riippumatonta käsittelijän sijaintipaikasta.

Ruokavirasto vastaa toimeenpanon ohjauksesta sekä avustuksen hakemiseen, myöntämiseen ja maksamiseen käytettävän tietojärjestelmän kehittämisestä. Tämän vuoksi Ruokavirasto voisi päättää hakemiselle asetettavasta määräajasta.

Avustushakemuksen vähimmäissisällöstä säädettäisiin 3 momentissa.

Hakemuksessa olisi 1 kohdan mukaan oltava hakijan nimi, yhteystiedot ja kotipaikka sekä yritys- ja yhteisötunnus. Kohdassa 2 säädettäisiin vaadittavasta selvityksestä, josta on käytävä ilmi, että avustusta hakeva yritys täyttää 5 §:n 1 momentissa säädetyt tuensaajan edellytykset. Hakemuksen perusteena olevat menot edellytettäisiin hakemukseen 3 kohdassa. Hakemuksen perusteena olevilla kustannuksille tarkoitettaisiin 16.3.2020 jälkeisen enintään kuuden kuukauden ajanjaksolla syntyneistä ja syntyviä kustannuksia.

Jotta tukea myönnettäessä voidaan varmistua, että tuensaajan 5 §:ssä mainitun valtiotukiperusteen (komission tiedonanto C(2020)1863) mukainen kiintiö ei ole ylittynyt, vaadittaisiin 4 kohdassa selvitys siitä, onko se saanut tilapäisten puitteiden 3.1 jakson mukaista tukea (100 000 euron/120 000 euron/800 000 euron kiintiö) Edellä mainitussa tiedonannossa edellytetään, että viranomaisen on seurattava tiedonannossa määritettyä tuen enimmäismäärää (maatalouden alkutuotanto 100 000 euroa tai kokonaistukimäärä 800 000 euroa) ja tuen enimmäismäärä ei saa ylittyä jaksolla, joka ulottuu vuoden loppuun asti. Tämän lisäksi tiedonannon 23 e kohdan mukaan, jos yritys toimii useammalla toimialalla, jäsenvaltion on varmistettava asianmukaisin keinoin, esim. kirjanpidon eriyttämisellä, ettei tukea valu toiselle toimialalle. Säännön tavoitteena on varmistaa, että tiedonannon mukaisia enimmäismääriä noudatetaan. Lisäksi tuen enimmäismäärää seurataan EU:n kilpailuoikeuden ”yrityksen käsitteen” mukaisesti. Euroopan unionin tuomioistuin on vahvistanut, että kaikki saman yksikön (oikeudellisessa tai tosiasiallisessa) valvonnassa olevat yksiköt olisi

katsottava yhdeksi yritykseksi. Käytännössä esimerkiksi konsernien kohdalla tukimäärät tulee laskea yhteen. Kohdassa 5 edellytettäisiin selvitys hankkeeseen haetuista ja myönnetyistä muista julkisista avustuksista mukaan lukien Euroopan unionin myöntämät tuet. Kohdan 5 muut tuet sisältävät myös kaikki komission antamien väliaikaisten valtiontukipuitteiden nojalla myönnetyt tuet. Valtionavustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan valtionavustuksen ei saa yhdessä muiden julkisten tukien kanssa ylittää Euroopan yhteisön tai Suomen lainsäädännössä säädettyä valtionavustuksen tai muun julkisen tuen enimmäismäärää. Kohdassa 6 säädettäisiin hakemukseen liitettävistä taloustiedoista. Yritykseltä edellytettäisiin viimeksi vahvistettu tuloslaskelma ja tase. Maatilalta edellytettäisiin vastaavat tiedot. Vastaavilla tiedoilla tarkoitettaisiin verotuspäätöksestä tai jätetystä maatalouden veroilmoituksen 2-lomakkeelta ilmeneviä tietoja maatilan muusta yritystoiminnasta. Kohdassa 7 tarkoitetulla selvityksellä tarkoitettaisiin pykälässä 5 avustuksen myöntämisen edellytykseksi säädettävää selvitystä. Esimerkiksi vuoden 2020 toteutuneiden kassavirtalaskelman tiedoilla yritystoiminnan tulojen muutos edelliseen vuoteen verrattuna olisi mahdollista osoittaa.
Hakemusten tasapuolisen käsittelyn turvaamiseksi hakemukset käsitellään saapumisjärjestyksessä valtiontalousarviossa tarkoitukseen varatun määrärahan puitteissa.

9 § Avustuksen maksaminen

Pykälässä säädettäisiin avustuksen maksamisesta. Avustus olisi tarkoitus maksaa yhdellä kertaa myöntöpäätöksen perusteella. Avustuksen maksaminen yhdellä kertaa olisi tarkoituksenmukaista ja perusteltua, jotta myönnetty avustus olisi mahdollisimman nopeasti yrityksen käytettävissä ja helpottaisi yrityksen taloudellista tilannetta.

Mahdollisen takaisinperinnän riskiä pienentää merkittävästi se, että avustus kohdistuu pääasiassa tuensaajan kiinteisiin kustannuksiin, joiden toteutumiseen ei liity niin suuria epävarmuustekijöitä kuin hankekohtaisten tukien kohdalla. Lisäksi merkittävä osa, arviolta noin kolmasosa, kustannuksista on jo syntynyt myöntöpäätöstä tehtäessä. Avustuksen myöntämisen edellytykset sekä myöntövaiheessa edellytettävät tiedot pienentävät myös merkittävästi takaisinperinnän riskiä.

Jos avustus maksettaisiin kahdessa osassa, se lisäisi merkittävästi tietojärjestelmäkustannuksia ja hallinnon kustannuksia. Kahden maksuerän tietojärjestelmä- ja hallintokustannukset arvioidaan merkittävästi suuremmiksi kuin kaksivaiheisella maksumenettelyllä aikaan saatu takaisinperintäriskin pienentyminen.

Valtionavustuslain 12 §:n 2 momentti mahdollistaa valtionavustusten maksamisen ennakkona ja 3 momentti mahdollistaa myös pienten avustusten maksamisen kertasuorituksena. Menettely olisi näin valtionavustuslain mukainen.

10 § Selvitys avustuksen käytöstä

Pykälässä edellytettäisiin avustuksen saajaa toimittamaan tuen myöntäneelle ELY-keskukselle selvitys avustuksen käytöstä. Lisäksi edellytettäisiin selvitystä avustuksen vaikutuksesta yritystoiminnan jatkumiseen. Selvitysten perusteella voitaisiin arvioida, mikä vaikutus myönnetyillä avustuksilla on ollut tuensaajien selviytymiseen covid-19 -epidemian aiheuttamista taloudellisista vaikeuksista.

ELY-keskus määrittelisi avustuspäätöksessä ajankohdan, mihin mennessä selvitys on annettava ELY-keskukselle. Koska tarkoituksena on arvioida selviytymistä covid-19 -epidemian aiheuttamista

taloudellisista vaikeuksista, asetettaisiin määräaika siten, että akuutin epidemiavaiheen vaikutukset ovat jo ohi. Määräaika olisi siten yli puolen vuoden päässä avustuksen myöntämisajankohdasta. Hakijan antama selvitys perustuisi valtionavustuslain 14 §:ssä säädettyyn valtionavustuksen saajan tiedonantovelvollisuuteen, jonka perusteella ELY-keskus valtionapuviranomaisena huolehtia valtionavustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta. Saadun selvityksen avulla olisi mahdollista myös osaltaan valvoa valtionavustuslain 5 luvussa tarkoitettujen takaisinperintäperusteiden olemassaoloa.

11 § Voimaantulo

Asetuksen on tarkoitus tulla voimaan 18 päivänä toukokuuta 2020 ja olla voimassa 31 päivään joulukuuta 2020. Asetuksen voimassaoloaika kytkettäisiin komission antamien väliaikaisten valtiontukipuitteiden voimassaoloaikaan. Asetusta sovellettaisiin sen voimassaoloaikana myönnettäviin avustuksiin.

3 Ehdotuksen vaikutukset

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotetun asetuksen perusteella arvioidaan tulevan tuhansia tukihakemuksia. Tukiviranomaisina toimivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset tulevat todennäköisesti tarvitsemaan ainakin sisäisiä lisäresursseja avustushakemusten käsittelyyn.

Sähköisen haun avulla hakemusten käsittely pyritään pitämään yksinkertaisena. Lisäksi maksatus suoraan myöntöpäätöksen perusteella nopeuttaa ja keventää maksuprosessia.

Päätöksenteon automatisointi avustusten osalta olisi käytännössä erittäin vaikeaa, sillä kyse on lähtökohtaisesti harkinnanvaraisista avustuksista. Automatisoitu päätöksenteko vaatisi myös uusia tietoteknisiä ratkaisuja, joiden tekeminen pitkittäisi haun avaamista. Avustusten haku on tarkoitus avata viikolla 21.

Vaikutukset yritysten toimintaedellytyksiin

Ehdotetun muutoksen on arvioitu parantavan maatalouden alkutuotannon yritysten mahdollisuuksia selvitä covid-19 -epidemian aiheuttaman markkina- ja tuotantohäiriön haitallisista vaikutuksista.

Taloudelliset vaikutukset

Valtion toisessa lisätalousarviossa vuodelle 2020 on maaseudun yritysten valtionavustukselle osoitettu momentille 30.10.44 siirtomäärärahana 30 miljoonaa euroa maa- ja puutarhatalouteen liittymättömän maaseudun yritystoiminnan ja maa- ja puutarhatalouden toimintaedellytysten turvaamiseen. Momentille varatusta määrärahasta 5 miljoonaa euroa on tarkoitus kohdistaa maatalouden alkutuotannon yrityksille. Edellä mainitulla 5 miljoonan euron määrärahalla katetaan asetusehdotuksesta aiheutuvat menot.

4. Valmistelu ja lausuntopalaute

Asetusehdotus on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä yhteistyössä Ruokaviraston kanssa. Valmistelun yhteydessä on kuultu myös ELY-keskusten asiantuntijoita.

Ehdotuksesta pyydettiin lausunnot Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta, oikeusministeriötä, valtiovarainministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta, Ahvenanmaan valtionvirastolta, MTK ry:ltä, SLC rf:ltä, Pro Agria Keskusten Liitto ry:ltä ja ProAgria Svenska Lantbrukssällskapens Förbund:lta. Lausunnon antoivat valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Ruokavirasto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Savon ELY-keskus, Hämeen ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Lapin ELY-keskus, MTK ry, Pirkanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskus, Satakunnan ELY-keskus, Svenska Lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f , Uudenmaan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Ahvenanmaan valtionvirasto ja Suomen Turkiseläinten Kasvattajain liitto –FIFUR.

Lausuntopalautteessa avustusta pidettiin yleisesti erittäin tarpeellisena ja kohdeyritysten joukkoa tarkoituksenmukaisena. Tärkeänä pidettiin myös, että tuki kohdistuisi nimenomaan Covid-19 –epidemian aiheuttamista taloudellisista haasteista selviämiseen. ELY-keskukset toivoivat selkeitä säädöksiä ja ohjeita avustuksen myöntämisen osalta. Työ- ja elinkeinoministeriön lausunnossa tuotiin esiin eräitä valtiontukiseikkoja, jotka huomioitiin jatkovalmistelussa. Valtiovarainministeriö esitti maksatuksen suorittamista 70 %:n ennakkomaksatuksina kuten vastaavissa tukimuodoissa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla. MTK ry ja SLC rf esittivät enimmäistukisummien nostoa. Ahvenanmaan maakunta antoi lausunnon, jossa se katsoi valmisteltavana olevan asetuksen Suomessa vallitsevista poikkeusoloista johtuen olevan sovellettava myös Ahvenanmaalla. Lausunnossa Ahvenanmaan osalta toimivaltaiseksi viranomaiseksi esitettiin Ahvenanmaan valtionvirastoa.

Saadun palautteen perusteella myöntämisen edellytyksiä ja tuettavaa toimintaa on pykälissä tarkennettu. Lisäksi Ahvenanmaan maakunnan edustajien kanssa on erikseen neuvoteltu asetuksen soveltamisesta ja viranomaiskysymyksistä Ahvenanmaan osalta. Neuvottelussa Varsinais-Suomen ELY-keskus todettiin voimassa olevien säädösten nojalla ainoaksi mahdolliseksi tuen myöntäväksi ja maksavaksi viranomaiseksi Ahvenanmaalla.

Asetusehdotusta ei ole erikseen käsitelty yritystukineuvottelukunnassa asian kiireellisyyden vuoksi. Yritystukineuvottelukunta on ilmoittanut, että Covid-19 –epidemiaan liittyvien kiireellisten yritystukien osalta on mahdollista toimittaa tiedot käyttöönotetusta tukijärjestelmästä jälkikäteen yritystukineuvottelukunnalle.

Lausuntokierroksella olleeseen asetusehdotukseen verrattuna muutoksena on myös avustuksen enimmäismäärä, joka on alennettu 20 000 eurosta 10 000 euroon. Avustuksen enimmäismäärän alentaminen johtui yhtenäistämistarpeesta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan covid-19 –epidemiaan liittyvien esiselvitysrahoituksen ja tilanneanalyysirahoituksen enimmäismäärien kanssa. Avustuksen enimmäismäärän muutoksesta ei nähty asian kiireellisyyden vuoksi enää mahdollisuutta uusintalausuntokierrokseen.

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.

5 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulee voimaan 18.5.2020 ja on voimassa 31.12.2020 asti.